

ส 321 ชีวิตและงานของบุคคลตัวอย่าง	1 หน่วยการเรียนรู้
ส 381 ประวัติศาสตร์ทั่วไป	1 หน่วยการเรียนรู้
ส 391 ประวัติศาสตร์ไทย 1	1 หน่วยการเรียนรู้
ส 392 ประวัติศาสตร์ไทย 2	1 หน่วยการเรียนรู้

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ทุกกระบวนวิชามีขอบเขตที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับหลักสูตรวิชาเอกทางการสอนประวัติศาสตร์ ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมานี้ย่อมเป็นที่คาดหวังได้ว่า “บัณฑิตทางการสอน” (วิชาเอกประวัติศาสตร์) มีความรู้ความสามารถ และสมรรถนะในการสอนได้เป็นอย่างดี แต่มีข้อสังเกตอยู่บางประการว่าในการเลือกเรียนกระบวนวิชาใด ๆ ที่หลักสูตรหรือแผนการสอนนั้นเปิดโอกาสให้เลือก นักศึกษาควรพิจารณาเลือกอย่างเหมาะสม และให้สัมพันธ์กับวิชาหลักคือวิชาเอก วิชาโท และวิชาชีพ ทั้งนี้ถ้าจะเป็นการป้องกันกรณีผิดพลาดนักศึกษาควรจะได้ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาหรือท่านผู้รู้ และท่านเหล่านั้นก็ควรจะต้องมีความรับผิดชอบและมั่นใจว่าได้ศึกษาแนวทางตลอดจนมีข้อมูลประกอบการให้ข้อคิดและคำแนะนำที่สมเหตุสมผล มีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงทั้งต่อนักศึกษาผู้ขอคำแนะนำและส่วนรวมคือเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอน และการศึกษาของชาติด้วย

สำหรับปัญหาการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ “พฤติกรรมการสอนประวัติศาสตร์” เท่าที่นักศึกษาซึ่งเป็นตัวอย่างประชากรประสบพบสรูปการวิเคราะห์ได้ดังนี้

นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่มิได้มีประโยชน์ มีความสำคัญ และเกี่ยวข้องกับกระบวนกรเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ได้ผลดีคือ การส่งเสริมเพื่อให้เกิดพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญาของผู้เรียน นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อยู่ในเกณฑ์ดี และได้มีการนำไปใช้ประกอบการสอนในลักษณะเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจอย่างถูกต้องในลักษณะ “มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์” (Historical Concepts) อย่างจริงจัง จึงนับได้ว่าบรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) ของการเรียนการสอนกระบวนวิชา “พฤติกรรมการสอนประวัติศาสตร์ 1” ตามที่อาจารย์ผู้สอนได้ตั้งปณิธานและกำหนดไว้เป็นจุดประสงค์สำคัญประการ

หนึ่ง¹ ในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาประวัติศาสตร์และการนำไปใช้อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับการมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาการศึกษาแต่ในด้านการนำไปใช้อยู่ในเกณฑ์ดี หรือมีการนำไปใช้มาก และเป็นแนวเดียวกับทฤษฎีและหลักการทางจิตวิทยาเพื่อการสอนประวัติศาสตร์ ในด้านหลักการสอนทั่วไปแก่นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและระดับของการนำไปใช้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ตรงกันข้ามกับวิธีสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) ซึ่งเป็นวิธีสอนแม่บทและในปัจจุบันอยู่ในระหว่างการนำไปใช้เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อให้ได้ผลดีอย่างจริงจัง ปรากฏว่านักศึกษามีความรู้ความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์ดี ตลอดจนได้เห็นความสำคัญและมีทักษะในการนำไปใช้ก็อยู่ในเกณฑ์ดีด้วย ส่วนเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ รวมทั้งทักษะประกอบการสอน ในด้านความรู้ความเข้าใจและการนำไปใช้อยู่ในระดับปานกลาง

ที่สำคัญก็คือข้อมูลเกี่ยวกับ “กระบวนการเรียนการสอนอย่างมีระบบ” ซึ่งจำแนกขั้นตอนออกเป็น

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
2. ชี้นสอน
3. ชี้นประกอบกิจกรรมของนักเรียน
4. ชี้นสรุปเนื้อหาและประสบการณ์
5. ชี้นวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

ปรากฏว่านักศึกษามีความรู้ความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์ดี และมีการนำไปใช้ประกอบการฝึกสอนอยู่ในระดับมากทุกขั้นตอน ในด้านการเห็นความสำคัญของกิจกรรม และได้จัดให้นักเรียนประกอบกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนอยู่ในระดับมาก คือนักศึกษาเห็นความสำคัญและได้นำไปใช้มาก ซึ่งจากข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ในครั้งนี้นับว่าในแง่ทฤษฎีและหลักการได้ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษา “ลัทธิพัฒนาการนิยม” (Progressivism) ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและนับว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนพฤติกรรมการสอนประวัติศาสตร์ด้วย นอกจากนี้ในการเห็นความสำคัญของการสอน และได้มีการเตรียมเพื่อใช้ประกอบการสอน ตลอดจนการเห็นความสำคัญของการวางแผน

¹เฉลิม มลิลลา, *พฤติกรรมการสอนประวัติศาสตร์ 1*. (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523), หน้า 1 - 27.

การสอน และได้มีการจัดทำแผนการสอนหรือบันทึกการสอน รวมทั้งการเห็นความสำคัญของการวัดผลและประเมินผล และได้มีการเตรียมวางโครงการและเครื่องมือไว้ล่วงหน้า ก็มีข้อมูลอยู่ในระดับมาก หรือดี สำหรับการกำหนดจุดประสงค์ในการสอน และได้มีการเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมก็อยู่ในเกณฑ์นำไปใช้ปฏิบัติมากด้วย กับได้พบว่า นักศึกษาได้พยายามนำเกร็ดประวัติศาสตร์ไปประกอบการสอน รวมทั้งได้พยายามสอนเนื้อหาประวัติศาสตร์ให้สัมพันธ์กับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนซึ่งเป็นหลักการที่ดีอยู่ในระดับการนำไปใช้ปานกลาง

อนึ่งนักศึกษายังได้ให้ข้อมูลด้วยว่า การฝึกหัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน ณ มหาวิทยาลัยมีประโยชน์ต่อการฝึกสอนมาก รวมทั้งการฝึกสอนและการปฏิบัติภาระงานชั้นเรียน ณ มหาวิทยาลัยนับว่ามีประโยชน์มาก เพราะเท่ากับเป็นการฝึกทักษะ (Skill) และพัฒนาบุคลิกภาพ ตลอดจนความสามารถในหลาย ๆ ด้านทำให้นักศึกษามีความพร้อม และสามารถทำการฝึกสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการฝึกทำสื่อและอุปกรณ์การสอนนักศึกษามีความเห็นว่ามีประโยชน์ต่อการฝึกสอนในระดับ มากที่สุด และต่อความคิดเห็นที่ถามว่านักศึกษามีความแน่ใจว่าได้ประสบความสำเร็จในการฝึกสอนครั้งนี้มากน้อยเพียงใด นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า “ตนประสบความสำเร็จในการฝึกสอนครั้งนี้มาก” และมีความคิดเห็นว่าจะประกอบอาชีพครูอาจารย์ที่ดีในอนาคตต่อไป

4. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม คำนวณโดยการหาค่า α Coefficient ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าของความเที่ยง $\alpha = 0.9565$

5. ค่าความเที่ยงตรงภายใน (Internal Consistency) ของเครื่องมือการวิจัย ทดสอบโดยค่าที (t-test) ได้ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามระหว่าง $t 1.7362 - t 5.3161$ (ค่าต่ำสุด-สูงสุด) โดยที่ค่าวิกฤติของ t-distribution = 1.671 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามทั้ง 60 ข้อใหญ่ หรือ 87 ข้อย่อยอยู่ในระดับมีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ทุกข้อ

6. สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างผลสัมฤทธิ์กระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ X_1 และวิชาเอกประวัติศาสตร์ X_2 กับผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ Y มีค่า $R = .6483$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แปลความหมายได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนกระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ และวิชาเอกประวัติศาสตร์ กับผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์กัน

และยังได้พบด้วยว่า

7. สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์กระบวนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ X_1 กับผลสัมฤทธิ์วิชาเอกประวัติศาสตร์ X_2 มีค่า $r = .4981$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แปลความหมายได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนกระบวนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอน มีความสัมพันธ์ กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาเอกประวัติศาสตร์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาโดยลำดับ เฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงทางสถิติ ซึ่งเป็นผลมาจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยเครื่องมือทางสถิติประกอบการวิจัยในหลายรูปแบบดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้น พอสรุปสาระสำคัญประกอบการอภิปรายผลเป็นเรื่องๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ กับผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์กันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01

จากข้อเท็จจริงทางสถิติดังกล่าวสามารถตีความ (Interpretation) และอภิปรายผลได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ของนักศึกษาย่อมสามารถใช้เป็นตัวแปรพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์หรือผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้ ซึ่งในที่นี้หมายความว่า นักศึกษาที่เรียนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ได้ผลการเรียนและเกรดอยู่ในระดับดี ย่อมประสบความสำเร็จในการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ คือได้ผลการฝึกสอนและเกรดอยู่ในระดับดี และในทางตรงกันข้ามนักศึกษาที่เรียนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ได้ผลการเรียนและเกรดอยู่ในระดับปานกลาง หรือระดับต่ำ ย่อมประสบความสำเร็จในการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์อยู่ในระดับปานกลางหรือระดับต่ำตามลำดับ

อนึ่งถ้าได้พิจารณาข้อเท็จจริงซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาจากแบบสอบถามปัญหาการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับโครงสร้างและเนื้อหาวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ (รายละเอียดของข้อคำถามตั้งแต่ข้อ 31-60) จะพบความจริงว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของกระบวนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วยทฤษฎีและหลักการ แนวความคิด วิธีการสอน

เทคนิคการสอน ทักษะประกอบการสอน การจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน การผลิตและเลือกใช้สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล การวางแผนการสอน ตลอดจน การพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถทางวิชาการ ศิลปะการสอน และศีลธรรมจรรยาบรรณ ของครูเป็นสิ่งสำคัญ และมีประโยชน์ต่อการฝึกสอนเป็นอย่างมาก ดังนั้นถ้าหากนักศึกษา คนใดสามารถพัฒนาตนเองอย่างมีระบบและระเบียบภายใต้กระบวนการเรียนการสอนวิชา พฤติกรรมการสอนประวัติศาสตร์ ถึงขั้นมีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถ และมีทักษะ อย่างแท้จริงย่อมจะสามารถนำประสบการณ์ดังกล่าวไปใช้ หรือประยุกต์ใช้ประกอบการ ฝึกสอนให้ได้ผลดี หรือทำให้การฝึกสอนแห่งตนได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมี ประสิทธิภาพได้

ในแง่ของความสำเร็จของการวิจัย ปรากฏว่าผลการวิจัยประการนี้ตรงกับผลงาน การวิจัยของคิมเมล¹ (Kimmel) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณ ลักษณะของนักศึกษาฝึกสอนกับความสำเร็จในการฝึกสอน” โดยได้ทำการศึกษาวิจัยการ ฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอนวิทยาลัยเทคนิคเทกซัส ซึ่งทำการฝึกสอนฝึกงานในภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 1964 จำนวน 185 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า “ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้าน วิชาการสามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ในทางการสอนได้” ซึ่งหมายความว่านักศึกษาที่มี ผลการเรียนดีทางด้านวิชาการย่อมประสบความสำเร็จในการฝึกสอน เช่นเดียวกับข้อคิดเห็น ของศาสตราจารย์เจอโรม บรูเนอร์ (Jerome Bruner) นักจิตวิทยาคนสำคัญซึ่งได้กล่าวว่า² “การเรียนรู้มิใช่การสอน แต่การเรียนรู้นั้นจะช่วยเพิ่มพูน ขยาย และปรุงแต่งการสอน อีกต่อหนึ่ง นั่นคือ ความรู้ต้องสัมพันธ์กับการสอน” ซึ่งหมายความว่าความรู้ทางด้าน วิชาการกับความสามารถในการสอนมีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ นักการศึกษาผู้มีชื่อ เสียงอีกคนหนึ่งก็ได้เสนอแนวความคิดในแนวเดียวกัน คือ พี. เฮอร์เรย์ (P. Gurrey) โดย ได้กล่าวว่า³ “ครูที่มีความรู้ดีย่อมมีความเชื่อมั่นสูง และสามารถค้นคว้าเพื่อการสอนที่ดีด้วย”

¹ Parge Butter Kimmel, "Characteristics of Student Teachers as Correlates of Success in Student Teaching" *Dissertation Abstracts*, 10 5765.5766. April, 1965

². Cited by. Nelson Brook. "The Ideal Preparation of Foreign Language Teachers" Working Paper 51. (Honolulu : E w c 1970). p 2

³P Gurrey, *Education and the Training of Teachers*. (London Longmans. Green & Co Ltd , 1963). p.47 52.

สำหรับผลงานการวิจัยในประเทศไทยที่ตรงกับผลการวิจัยประการนี้ คือผลการวิจัยของสุทิน ทายะพิทักษ์ ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลการฝึกสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้น ป.กศ.สูง ปีการศึกษา 2516 ในวิทยาลัยครูส่วนกลาง” ผลการวิจัยปรากฏว่า¹ “ผลการฝึกสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับผลการวิจัยของอรุณ กิ่งจันทร์ ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาวิชาอ่านและเขียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาตอนต้น”² ผลการวิจัยปรากฏว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการและความสามารถในการฝึกสอนอยู่ในเชิงนิมิต (Positive) และ “ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาครูเบื้องต้นและความสามารถในการฝึกสอนอยู่ในเชิงนิมิต (Positive)”

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วก็ยังมีผลงานการวิจัยระดับวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2516 รวม 7 ฉบับ ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง “การฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาในการสอนวิชาต่างๆ” ได้แก่วิชาสุขศึกษา โดยจำลอง พัฒนเวช, วิชาสังคมศึกษา โดยจรูญ จัวนาน, วิชาการฟังและการพูดภาษาไทย โดยชัยบุระ เขียรสวัสดิ์กิจ, วิชาการสอนคณิตศาสตร์ โดยบุญปลุก วงษ์สุวรรณ, วิชาการเขียนภาษาไทย โดยพัทธา ตูลาชนะ, วิชาวิทยาศาสตร์ โดยวิณา อังคะนาวิน และวิชาการอ่านภาษาไทย โดยเสริมศรี ญาณะจารี ซึ่งผลการวิจัยตรงกันคือ “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาการ และความสามารถในการฝึกสอนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็น .43, .832, .89, .81, .50, .38 และ .5004 ตามลำดับ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า แสดงว่า “ความรู้ด้านวิชาการและความสามารถในการฝึกสอนมีความสัมพันธ์กันในเชิงนิมิต (Positive)

2. ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาเอกประวัติศาสตร์ กับผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์กันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01

¹ สุทิน ทายะพิทักษ์, การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลการฝึกสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้น ป.กศ.สูง ปีการศึกษา 2516 ในวิทยาลัยครูส่วนกลาง. (ปริญญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2516)

² อรุณ กิ่งจันทร์, การฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา วิชาอ่าน และเขียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาตอนต้น. (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518)

จากข้อเท็จจริงทางสถิติดังกล่าวมาสามารถตีความ (Interpretation) และอภิปรายผลได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาเอกประวัติศาสตร์ของนักศึกษาย่อมสามารถใช้เป็นตัวแปรพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์หรือผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้ ซึ่งในที่นี้หมายความว่า นักศึกษาเรียนวิชาเอกประวัติศาสตร์ได้ผลการเรียนและเกรดอยู่ในระดับดี ย่อมสามารถประสบความสำเร็จในการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ คือได้ผลการฝึกสอนและเกรดอยู่ในระดับดี และในทางตรงกันข้ามนักศึกษาที่เรียนวิชาเอกประวัติศาสตร์ได้ผลการเรียนและเกรดอยู่ในระดับปานกลาง หรือระดับต่ำย่อมประสบความสำเร็จในการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์อยู่ในระดับปานกลางหรือระดับต่ำตามลำดับ

อนึ่งถ้าได้พิจารณาข้อเท็จจริงซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปัญหาการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับโครงสร้างและเนื้อหาวิชาเอกประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรศึกษาศาสตร (วิชาเอกทางการสอนประวัติศาสตร์) (มีรายละเอียดของข้อคำถามตั้งแต่ข้อ 1-30) จะพบความจริงว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ต่างๆ ไปอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็มีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์บางกระบวนการที่นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์ดี ได้แก่ ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย ประวัติศาสตร์ไทย 2 ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ (ประเทศเพื่อนบ้าน) ของไทย ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประวัติศาสตร์พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะนักศึกษามีความสนใจเป็นพิเศษ เป็นสาขาวิชาประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้ตัวหรือมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน หรือเพราะเหตุผลที่ว่าวิชาและเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ดังกล่าวอยู่ในข่ายกระบวนการบังคับให้นักศึกษาต้องเรียนด้วยก็ได้ และความเป็นจริงอีกประการหนึ่งที่จะมองข้ามไปเสียมิได้ก็คือ เนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ดังกล่าวตรงกับเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายซึ่งเป็นระดับชั้นที่นักศึกษาถูกกำหนดให้ทำการฝึกสอน ดังนั้นผลที่ติดตามมาก็คือนักศึกษาต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์นั้นก็คือต้องเอาใจใส่ทำการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ ได้ถามผู้ซึ่งได้แก่อาจารย์นิเทศก์ทั่วไป อาจารย์นิเทศก์วิชาเอก และอาจารย์พี่เลี้ยง เพื่อให้ตนสามารถสอนได้ มีความพร้อม และไม่ทำให้สถาบันการศึกษาแห่งตนเสื่อมเสียชื่อเสียงว่า “มีความด้อยในทางวิชาการ” ซึ่งไม่ใช่ข้อดีทั้งต่อตนเองและสถาบัน ผลสะท้อนที่เกิดขึ้นจึงทำให้นักศึกษาฝึกสอน “มีความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในทางวิชาการเพิ่มขึ้น” ซึ่งนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการทางนิมิต (Positive) เป็นองค์ประกอบการพิจารณาอยู่ด้วย

ในแง่ของความสัมพันธ์ของการวิจัย ปรากฏว่าผลการวิจัยประการนี้ตรงกับผลงานการวิจัยของ จอห์น เอ. เวลล์ (John A. Well) ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาอังกฤษกับความสำเร็จในการฝึกสอน” โดยทำการศึกษาวิจัยการสอนของนักศึกษาครูของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐเมอร์เรย์ (Murray State University) จำนวน 157 คน เมื่อปี ค.ศ.1973 ผลการวิจัยปรากฏว่า¹ “ความรู้วิชาภาษาอังกฤษกับการฝึกสอนมีความสัมพันธ์กัน” ซึ่งหมายความว่านักศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ และใช้ภาษาอังกฤษได้ดี ย่อมจะทำการฝึกสอนได้ดีด้วย

สำหรับผลงานการวิจัยในประเทศไทยที่ตรงกับผลการวิจัยประการนี้ คือผลการวิจัยของละออ การุณยะวนิช ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการฝึกสอนของนิสิตสาขาประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2511” โดยมีความมุ่งหมายที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จในการเรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษกับความสำเร็จในการฝึกสอน จากการวิจัยปรากฏว่า “สัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษของนิสิต กับความสำเร็จในการฝึกสอนมีความสัมพันธ์กัน” โดยมีความเชื่อมั่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งหมายความว่านิสิตที่เรียนได้ผลดีในทางการเรียนวิชาเอกย่อมประสบความสำเร็จในการฝึกสอน

3. ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาพฤติกรรมการสอนประวัติศาสตร์ และวิชาเอกประวัติศาสตร์ กับผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์กันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01

จากข้อเท็จจริงซึ่งเป็นผลต่อเนื่องทางสถิติซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในชุดที่ 1 และชุด 2 เพื่อทดสอบตามสมมติฐานการวิจัย แล้วย่นำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์และระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติดังที่ได้กล่าวมา อาจแปลความและอภิปรายผลได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาพฤติกรรมการสอนประวัติศาสตร์ และวิชาเอกประวัติศาสตร์ ของนักศึกษา ย่อมสามารถใช้เป็นตัวแปรพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์หรือผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้ ซึ่งในที่นี้หมายความว่า นักศึกษาที่เรียนวิชาพฤติกรรมการสอนประวัติ-

¹ John A Well. "A Study of Relationship Between Facility in Language Usage and Success in Student Teaching at Murray State University" *Dissertation Abstract International A* (October 1973. 34 4), p.1762

ศาสตร์ และวิชาเอกประวัติศาสตร์ได้ผลการเรียนและเกรดอยู่ในระดับดี ย่อมสามารถประสบความสำเร็จในการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ ก็ได้ผลการฝึกสอนและเกรดอยู่ในระดับดี และในทางตรงกันข้ามนักศึกษาที่เรียนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ และวิชาเอกประวัติศาสตร์ได้ผลการเรียนและเกรดอยู่ในระดับปานกลาง หรือระดับต่ำ ย่อมประสบความสำเร็จในการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง หรือระดับต่ำ ตามลำดับด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์วิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ และวิชาเอกประวัติศาสตร์ กับผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง” ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอรายงานการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบตามสมมติฐานการวิจัยเบื้องต้นซึ่งปรากฏว่าตรงกันอย่างมีระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ทั้ง 3 ประการ ก็ได้วิเคราะห์และอภิปรายผลจากการตอบแบบสอบถามปัญหาการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยการแปลความหมายข้อมูลโดยสถิติวิจัย และสรุปสาระสำคัญอย่างต่อเนื่องมาโดยลำดับ และในท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวความคิดเห็นสำหรับผู้บริหารการศึกษา นักการศึกษาครูอาจารย์ในสถาบันผลิตครูทั้งในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ตลอดจนโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยฝึกสอนนักศึกษา และผู้สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ผู้สอน หรือผู้รับผิดชอบกระบวนการหรือพฤติกรรมกรรมการสอน วิชาเอก และกระบวนการฝึกสอนฝึกงานในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องการสอนประวัติศาสตร์ หรือศาสตร์ใกล้เคียงเป็นบางประการ ดังต่อไปนี้

1. วิชาวิธีสอน หรือพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์

จากการผลการวิจัยผลสัมฤทธิ์การฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ และแนวโน้มของข้อคำตอบจากแบบสอบถามปัญหาการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ กับผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบด้วยว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาเอกประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงให้เห็นข้อเท็จจริงโดยสรุปว่า “การจัดโครงสร้างของหลักสูตรทั้งกระบวนการวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์

และวิชาเอกประวัติศาสตร์ ตลอดจนการจัดการกระบวนการเรียนการสอนของทั้ง 2 สาขาวิชา และการดำเนินการ มีความสัมพันธ์อย่างมีสาระสำคัญกับกระบวนการการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ หลายแง่มุม ผู้วิจัยได้พบข้อควรปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มระดับการพัฒนาทักษะและขีดความสามารถของนักศึกษาในบางประการเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการผลิตหรือฝึกหัดครูให้มี “สมรรถภาพในการเป็นครู” (Teacher Competency) ในที่นี้หมายถึง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่ผู้เป็นครูกควรจะมี เพื่อที่จะได้ใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้แก่นักเรียนได้มีพัฒนาการทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ และร่างกาย อย่างเหมาะสมกับขีดความสามารถแห่งตน และข้อจำกัดในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย จึงขอเสนอแนะข้อคิดเห็นดังนี้

1.1 ในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่า ความสำคัญ และธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ แม้ว่านักศึกษาจะมีความรู้ความเข้าใจและการนำไปใช้อยู่ในระดับมากก็ตาม ถิ่นับว่ายังจะต้องส่งเสริมและพัฒนาในด้านความคิดและการนำไปใช้ประกอบการสอนในอันที่จะสร้างสรรค์สร้างมโนทัศน์ในทางประวัติศาสตร์ (Historical Concepts) อย่างถูกต้องให้แก่ผู้เรียนต่อไป ทั้งนี้ก็เพราะว่าในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์แผนใหม่อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างสำคัญในเบื้องต้นที่ว่าผู้สอนจะต้องปลูกฝังผู้เรียนให้มีความรัก ศรัทธา และทัศนคติที่ดีต่อวิชาประวัติศาสตร์ ตลอดจนการรู้จักสร้าง Concepts อย่างถูกต้องประกอบการเรียนรู้จึงจะก่อประโยชน์ได้ซึ่งครูประวัติศาสตร์จะต้องมีความเข้าใจและมีการนำไปใช้อย่างจริงจัง

1.2 ในด้านปรัชญาประวัติศาสตร์ (Philosophy of History or Philosophical History) ซึ่งหมายถึง¹ แนวความคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ (Historical Idea) ที่มีกฎเกณฑ์มีเหตุผล และเป็นระเบียบทั้งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างประวัติศาสตร์ จัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีระบบเพื่อพัฒนาบุคคล รวมทั้งการนำประสบการณ์ที่อิงหลักปรัชญาประวัติศาสตร์ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพของในปัจจุบัน และเพื่อประสิทธิผลที่จะตามมาในอนาคต ปรัชญาประวัติศาสตร์เท่าที่ปรากฏล้วนเป็นผลงานที่เกิดจากการใช้สติปัญญา ความเฉลียวฉลาดสามารถ รอบรู้ของนักประวัติศาสตร์ ตั้งแต่อดีตจนถึง

¹ เฉลิม มลิตา, เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์, เรื่องเดิม, หน้า 55.

ปัจจุบัน ซึ่งแนวความคิดเห็นส่วนใหญ่มุ่งหมายที่จะอธิบายถึงลักษณะและความสำคัญของประวัติศาสตร์ ตลอดจนวิธีการวิเคราะห์ การตั้งสมมติฐาน การประเมินค่าความสำคัญของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ความพยายามในการแสวงหาความหมาย และคุณค่าของชีวิตมนุษย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และปรัชญาการศึกษา (Philosophy of Education) ซึ่งหมายถึงแนวความคิดที่มีกฎเกณฑ์ มีเหตุผล และเป็นระเบียบของนักปราชญ์ทางการศึกษา ที่ได้คิดขึ้นก็เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาโดยในปัจจุบันมีเป้าหมายสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ¹

(1) การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ (The Process of Learning) ประสบการณ์ (experience) ทั้งหมดของมนุษย์ ซึ่งเท่ากับเป็นวิวัฒนาการการรักษาดำรงและถ่ายทอดวัฒนธรรม และอารยธรรมของมนุษย์นั่นเอง

(2) การศึกษาเป็นกระบวนการใช้ (The Process of Application) ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ และเปลี่ยนเป็นปัจจัยในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ไปในทางที่ดีขึ้น คือมีความสามารถ มีความเฉลียวฉลาด รอบคอบ รู้จักใช้เหตุผล ช่างสังเกต พินิจพิเคราะห์ก่อนลงมือกระทำ (doing) และเมื่อกระทำแล้วก็มีติดตามผล (Follow-up) เพื่อการประเมินคุณค่า (evaluation) ด้วยหลักเกณฑ์และเหตุผล ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต

โดยอาศัยหลักและกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ผสมผสานไปกับหลักแห่งการใช้เหตุผลในการพิจารณาหรือวิเคราะห์ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์สำคัญทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งก็เท่ากับเป็นการกำหนดหรือจัดระเบียบสังคมมนุษย์นั่นเอง

(3) การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประสบการณ์ทั้งหมดของมนุษย์ให้ดีขึ้น (เพื่อมนุษย์จักได้ประสบ good life ในการดำรงชีวิต) เกิดเป็นประสบการณ์ใหม่ เพื่อการเรียนรู้ นำไปใช้ และพัฒนาประสบการณ์ของมนุษย์ โดยมนุษย์ และเพื่อมนุษย์ตามลำดับ ซึ่งมีความสำคัญ แต่ปรากฏว่านักศึกษาที่ออกไปทำการฝึกสอนมีความรู้ความเข้าใจและการนำไปใช้เพียงระดับปานกลาง จึงควรที่จะให้ความสนใจและเร้าให้นักศึกษาได้เห็นความสำคัญและสนใจที่จะเรียนรู้ให้มากขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้มีทักษะในการนำไปใช้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

¹ วิจารณ์, หน้า 48.

1.3 ในด้านทฤษฎีและหลักการทางจิตวิทยาเพื่อการสอนประวัติศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลางทั้งในแง่ของความรู้ความเข้าใจ และการนำไปใช้ ควรจะได้มีการเน้นการเรียนรู้และการฝึกทักษะของการนำไปใช้เพื่อสร้างบรรยากาศและสภาพการเรียนการสอนให้น่าเรียน และนักเรียนสามารถเรียนด้วยความสนุกสนานเพื่อผลทางการเรียนในเชิงนิมิต (Positive) ด้วย

1.4 ในด้านหลักการสอน เทคนิคการสอน และทักษะประกอบการสอนก็เช่นกันซึ่งล้วนแต่เป็นแนวความคิดและกระบวนการ หรือเครื่องมือที่มีความสำคัญในอันที่จะใช้เป็นปัจจัยประกอบการสอนให้ได้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรได้มีการเน้นการเรียนรู้ และเร้าให้มีการศึกษาแนวทาง และกระบวนการ พร้อมกับมีการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังทั้งในห้องเรียน และภายนอกจนเกิดทักษะ (skill) และมีความชำนาญอย่างเพียงพอที่จะสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดี

1.5 เนื่องจากมีข้อเท็จจริงอยู่ว่า “การเรียนการสอนประวัติศาสตร์จะให้ได้ผลดี จำเป็นที่ครูจะต้องสามารถเร้าผู้เรียนให้มีความสนใจในสิ่งที่เรียน” แต่โดยทั่วไปแม้ในปัจจุบันสภาพการเรียนการสอนก็ยังอยู่ในลักษณะนักเรียนขาดความสนใจ หรือมองข้ามความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ และบางคนมีทัศนคติอย่างผิดๆ และรุนแรงถึงขั้นดูถูกดูแคลนว่า “ไม่มีประโยชน์” ก็มี ดังนั้นการสอนประวัติศาสตร์โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นแม่บทในการสอน ประกอบกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีระบบ ได้แก่ การมีชั้นนำเข้าสู่บทเรียน, ชั้นสอน, ชั้นประกอบกิจกรรมของนักเรียน, ชั้นสรุปเนื้อหาและประสบการณ์ และชั้นวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจและการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก แต่ก็นับว่าเป็นหลักการที่มีความสำคัญที่ผู้สอนวิธีสอน หรือพฤติกรรมการสอนประวัติศาสตร์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรจะได้มีการฝึกทักษะตลอดจนความรู้ความเข้าใจ และการนำไปใช้ด้วยความชำนาญ และอย่างมีประสิทธิภาพให้ทั่วถึงและมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

1.6 สื่อการเรียนการสอน นับเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ประกอบการเรียนการสอน นักศึกษาส่วนใหญ่ต่างมีความเข้าใจในความจริงข้อนี้ และเห็นว่า การฝึกทำอุปกรณ์การสอนในชั้นเรียนแม้จะต้องสิ้นเปลืองเวลา และค่าใช้จ่าย รวมทั้งการต้องใช้ความอดทนและความพยายามในการทำงานเดี่ยว และงานกลุ่ม แต่ก็นับว่ามี

คุณค่าและควรฝึกปฏิบัติให้มาก อนึ่งนักศึกษาควรจะได้รับรู้และเรียนรู้ให้มีความสามารถในการเลือกและใช้สื่อการสอนที่เป็นธรรมชาติ สื่อการสอนที่ได้มีการเตรียมไว้แล้วโดยมนุษย์ หรือการรวบรวมมาจัดทำขึ้นใหม่โดยครูและนักเรียนช่วยกันหาวัสดุราคาถูกลงที่มีอยู่ตามท้องถิ่นหรือในชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียน และในแง่ของการจัดสร้างมุมประวัติศาสตร์ ห้องประวัติศาสตร์ หรือพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ เพื่อประโยชน์ทางการเรียน ก็เป็นแนวความคิดที่ดีในแง่ของการสรรค์สร้างสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อประสิทธิผลทางการเรียน ที่หน่วยงานหรือสถาบันที่พอเจียดงบประมาณสร้างให้มีขึ้นได้จักควรพิจารณาในเรื่องนี้เพื่อประโยชน์ต่อสักรวมจักได้เป็นจริงเป็นจังเสียที

1.7 การวัดผลและประเมินผล นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเข้าใจแล้วว่าในปัจจุบันการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไม่ได้เน้น “ความสามารถในด้านการจำหรือการท่องจำข้อเท็จจริง (Facts) ทางประวัติศาสตร์” ซึ่งมีประโยชน์น้อย และตามความเป็นจริงก็คือยังไม่เคยปรากฏว่ามีผู้ใดที่สามารถท่องจำประวัติศาสตร์ หรือวิทยาการแขนงหนึ่งแขนงใดได้ทั้งหมด แต่ควรจะหันไปเน้น “ความสามารถในด้านความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การตีความ การสรุป และการประเมินข้อเท็จจริงเพื่อนำไปสู่การสร้างมโนทัศน์ (Concepts) ในทางประวัติศาสตร์ และทำการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ในส่วนนี้จะดีกว่า และเป็นก้าวสำคัญไปสู่ “การพัฒนาการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ” ได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นไปได้โดยไม่ยากอีกด้วย

1.8 แง่คิดประการสุดท้ายที่เป็นของฝากจากบุคคลากรฝ่ายโรงเรียนฝึกสอน ซึ่งได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและปกครอง และอาจารย์พี่เลี้ยง มักจะพูดและฝากเรื่องการฝึกอบรมในเรื่อง “การมีจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของครูที่ดี” ซึ่งควรจะจัดเป็นเนื้อหาแทรกไว้ในหลักสูตรวิธีสอนหรือพฤติกรรมการสอน เพื่อที่ครูจักได้มีความสำนึกในหน้าที่ มีความรับผิดชอบ และพร้อมที่จะแสดงตนเป็นตัวอย่างที่ดีของอนุชนรุ่นหลังที่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งตน รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย กับโรงเรียนฝึกสอนในขอบเขตแห่งปรัชญาและความมุ่งหมายที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนความจำเป็นและความต้องการตามสภาพสังคมไทยในปัจจุบันดังที่เป็นอยู่ด้วย

2. วิชาเอกประวัติศาสตร์

จากผลการวิจัยผลสัมฤทธิ์ในทางการเรียนวิชาเอกประวัติศาสตร์ กับผลการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบด้วยว่าผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาเอกประวัติศาสตร์ กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงให้เห็นข้อเท็จจริงโดยสรุปว่า “โครงสร้างของหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนตลอดจนการฝึกสอนฝึกงานมีความสัมพันธ์ และเกี่ยวข้องไม่ทางตรงก็ทางอ้อมหรือทั้งสองประการ” และจากการพิจารณาข้อมูลทางความคิดที่เป็นผลมาจากการผ่านการฝึกสอนมาแล้วของนักศึกษาที่ได้ตอบแบบสอบถามปัญหาการฝึกสอนวิชาประวัติศาสตร์ประกอบผู้วิจัยขอเสนอแนะข้อคิดเห็นเป็นบางประการดังนี้

2.1 ในด้านประวัติศาสตร์ไทยส่วนใหญ่ นักศึกษาชอบสอนในระดับมากทั้งนี้ เนื่องจากนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจค่อนข้างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเนื้อหาส่วนที่เป็นเรื่องการเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์ไทยสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย และประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่มีการเรียนการสอนอยู่ในกระบวนการวิชาประวัติศาสตร์ไทย 2 ซึ่งก็ตรงกับเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย ที่ได้รับมอบหมายให้สอน ผลการฝึกสอนจึงอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ อย่างไรก็ตามสำหรับเนื้อหาที่ย่อนเลขไปจากนี้ได้แก่ประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา สมัยสุโขทัย และสมัยโบราณปรากฏว่า ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษา รวมทั้งการนำไปใช้ออยู่ในระดับปานกลาง จึงควรที่นักศึกษาควรใช้เวลาทำการศึกษาเรื่องราวด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น และควรที่เลือกเรียนกระบวนการวิชาอื่นๆ เสริม เช่นวิชาพื้นฐานวัฒนธรรมไทย ฯลฯ

2.2 ในด้านประวัติศาสตร์ต่างประเทศ นักศึกษาส่วนใหญ่ชอบสอน และตอบข้อคำถามในแบบสอบถามว่ามีปัญหาในการฝึกสอนอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาส่วนใหญ่ (เกือบทุกด้าน) อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะนักศึกษาให้เวลาในการศึกษาในรายละเอียดของเนื้อหาน้อยไป ใช้วิธีการศึกษายังไม่ถูกต้อง อาจเน้นการท่องจำเนื้อหาแต่เพียงอย่างเดียวซึ่งไม่ถูกต้อง ควรที่นักศึกษาจะต้องใช้เวลาในการเรียนให้มากขึ้น เปลี่ยนวิธีการเรียนเสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นั่นก็คือ¹ การรู้จักนำวิธีทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้โดยมีขั้นตอน ดังนี้

¹ เฉลิม มลิลลา, “หลักเกณฑ์และกระบวนการเรียนประวัติศาสตร์ให้ได้ผลดี” *ข่าวรวมคามอง*. (ปีที่ 10 ฉบับที่ 18 : 18 สิงหาคม 2523), หน้า 4. และ 7.

ขั้นที่ 1 กำหนดทัศนคติ (Attitude) ที่ดีและถูกต้องในการศึกษาเล่าเรียนแต่ละเรื่องแต่ละบทตอนตามบทเรียนหรือที่เกิดความอยากรู้อยากเข้าใจ และได้กำหนดเป็นปัญหาหรือตั้งเป็นสมมติฐาน (Hypothesis) ไว้

ขั้นที่ 2 ใฝ่หาความรู้ด้วยการให้ความสนใจและตั้งใจฟังคำสอนคำอธิบายของครูอาจารย์ กับพยายามแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการอ่านหรือศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Historical Sources) ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในแต่ละระดับชั้น การสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดกับท่านผู้รู้ในวงการประวัติศาสตร์ก็เป็นอีกทางหนึ่ง ซึ่งทั้งหมดรวมอยู่ในขั้นของการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data collection)

ขั้นที่ 3 การพิจารณาวิจักษ์และวิจารณ์ความจริงแท้ของหลักฐานด้วยวิธีการ Criticism (ซึ่งประกอบด้วย External Criticism และ Internal Criticism) และพยายามทำความเข้าใจข้อเท็จจริง (Facts) ที่ได้ตามลำดับชั้น เริ่มจากการทำความเข้าใจอย่างกว้างๆ ทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง และแจ่มชัดขึ้น เพื่อค้นให้พบประเด็นสำคัญหรือแก่นแท้ของข้อเท็จจริง แล้วจัดระเบียบ จำแนกให้ตรงตามประเภทของเรื่องและความรู้ เพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะดำเนินการในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 4 เป็นขั้นของการสร้างความคิดรวบยอด หรือมโนทัศน์ (Concepts) หมายถึงแนวความคิดขั้นสุดท้ายที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ และทำความเข้าใจในประสบการณ์นั้นๆ เริ่มจากการฝึกหัดใช้ความคิด และคิดให้เป็น นั่นก็คือการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical or Reflective Thinking) โดยการมีพื้นฐานความคิดจากการใช้ความสังเกต (Observation) การวิเคราะห์ (Analysis) การเปรียบเทียบ (Comparison) การตีความ (Interpretation) และการสังเคราะห์ (Synthesis) เพื่อค้นให้พบความจริงเกี่ยวกับสิ่งหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ว่าเกิดเหตุการณ์หรืออะไร (What) ทำไมจึงเกิดขึ้น (Why) หรือมีสาเหตุมาจากอะไร และผลสะท้อนของสิ่งหรือเหตุการณ์นั้นๆ เป็นอย่างไร (How)

ขั้นที่ 5 เป็นขั้นของการนำเสนอ (Presentation) ประสบการณ์ (Experience) ที่ได้จากการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะทำได้โดยการแสดงออก (Expression) ซึ่งทางความคิดความเห็น เช่นการกล้าแสดงข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีคุณธรรม สมเหตุสมผล และมีหลักเกณฑ์ พร้อมกับเปิดใจให้กว้าง (Openminded) เพื่อรับคำติชมจากผู้อื่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากต่อการประเมินผล (Evaluation) ให้ได้ข้อบกพร่อง เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น รอบรู้ขึ้นเฉลียวฉลาดสามารถขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการพัฒนาปัญญา และหลังจากนั้นก็รู้ดีหน้าต่อไปตามลำดับขั้น เพื่อแสวงหาความรู้ความคิดใหม่ๆ ต่อไป

กล่าวโดยสรุป เกี่ยวกับวิธีเรียนประวัติศาสตร์ให้ได้ผลดี สำหรับผู้เรียนนั้น นอกจากจะต้องมีความรักและศรัทธาในคุณค่า ความสำคัญ และคุณประโยชน์ของประวัติศาสตร์ ตลอดจนรู้วิธีการ และรักที่จะแสวงหาความรู้และข้อเท็จจริงได้ด้วยตนเองแล้ว ในขณะที่ฟังคำบรรยาย ผู้เรียนจะต้องคิดตามไปด้วย (คือการใช้ความคิดพิจารณา ไตร่ตรอง สรุป จำแนกข้อเท็จจริง ค้นหาเหตุผล และประสานความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ แล้วจึงตีความและสังเคราะห์ความรู้ความคิดเข้าด้วยกัน กลายเป็นความคิดรวบยอด หรือมโนทัศน์ ในทางประวัติศาสตร์ (Historical Concepts) และถ้าผู้เรียนมีข้อสงสัย หรือไม่เข้าใจในสิ่งใด? ต้องทำเครื่องหมายไว้ เพื่อจะได้นำไปสู่การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารด้วยตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น ในขณะที่เรียนถ้าผู้เรียนได้รู้จักฝึกหัดสร้างจินตนาการ หรือทำตนเสมือนมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ที่กำลังศึกษาอยู่ในขณะนั้น ก็จะช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจข้อเท็จจริงและความจริงได้ง่ายขึ้นและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

อนึ่งการเรียนประวัติศาสตร์ในลักษณะที่ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ความสามารถ และความพยายามที่จะแสวงหาความรู้ความจริงในประวัติศาสตร์ ด้วยการใช้เหตุผล ประกอบกับการหัดคิด หัดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ด้วยตนเอง ตลอดจนมีความกระตือรือร้น (Curiosity) อยากรู้อยากเห็นเหตุการณ์และเรื่องราวประวัติศาสตร์อย่างจริงจัง ก็จะทำให้ผู้เรียนสามารถประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้สนุกสานขึ้น และได้ผลดีสมตามความมุ่งหมายมากยิ่งขึ้นด้วย ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ นักศึกษาควรจะต้องเลือกเรียนกระบวนวิชาที่มีความสัมพันธ์ หรือต่อเนื่องกัน และพยายามหมั่นศึกษาด้วยตนเอง เปรียบเทียบ และค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างวิชา รวมทั้งสรุปแยกแยะ และจัดความรู้ความคิดให้เป็นระเบียบและระบบพร้อมที่นำไปใช้สอบหรือสอนได้เป็นอย่างดี จึงจะเป็นประโยชน์อย่างมากและแท้จริง

สำหรับในรายวิชาที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาที่มีการเรียนการสอนอยู่ในโรงเรียน ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ก็คือ ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตก, ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันออก, ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออก, ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ประวัติศาสตร์เอเชียใต้, ประวัติศาสตร์ยุโรป, ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา, ประวัติศาสตร์รัสเซีย, ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์, ประวัติศาสตร์พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม, ประวัติศาสตร์จีน, ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น, นอกจากนี้ประวัติศาสตร์อังกฤษ, ประวัติศาสตร์เยอรมนี, ประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส,

ประวัติศาสตร์ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ และประวัติศาสตร์แอฟริกา ถ้าได้รับการพิจารณาให้เลือกรเรียนโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษาเห็นความเหมาะสมและสอดคล้องกับรายวิชาเอกอื่นๆ ที่ได้พิจารณาเลือกรเรียนไว้แล้วก็จักเป็นประโยชน์ต่อการฝึกสอนในวิชานี้เป็นอย่างมาก

3. การฝึกสอน ฝึกงาน หรือฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ดังที่ได้กล่าวมาทั้งในลักษณะที่เป็นแนวความคิดของนักการศึกษา ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และผลจากการวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งข้อมูลที่ค้นคว้ามาจากการวิจัยในที่ต่างๆ พอสรุปเป็นนัยสำคัญเกี่ยวกับ “ความสำคัญของการฝึกสอน” หรือปัจจุบันสถาบันฝึกหัดครูทั้งที่เป็นวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมักจะเรียกว่า “การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ” นับได้ว่าเป็นกิจกรรมหรือกระบวนการการจัดประสบการณ์ทางวิชาการที่มีคุณค่าและประโยชน์อย่างยิ่งให้กับนิสิตนักศึกษาผู้ซึ่งจะสำเร็จการศึกษาออกไปเป็นครูอาจารย์ ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่บุตรภรรยา และเพื่อพัฒนาพวกเขาให้เป็น “ทรัพยากรกำลังคนที่มีคุณภาพ” ให้แก่ประเทศชาติในอนาคต หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็ต้องว่า “การฝึกสอนฝึกงาน” เป็น “หัวใจของศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ และการฝึกหัดครูทั่วไป” ทั้งนี้ก็เพราะว่างานหลักของคณะศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ และสถาบันฝึกหัดครูโดยทั่วไปก็คือการผลิตครู ดังนั้น “ผลของการฝึกสอน” ซึ่งออกมาในรูปของการประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว จึงเป็นตัวแปรสำคัญชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของโครงการผลิตครูของสถาบันดังกล่าวข้างต้นด้วย ด้วยเหตุนี้ “ข้อมูลย้อนกลับ” ที่ได้จากการวิจัยผลการฝึกสอนในหลายแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดที่ได้จากนักศึกษาฝึกสอน อาจารย์พี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ ตลอดจนบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนอื่นล้วนแต่มีค่ามีคุณประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการฝึกสอนฝึกงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกสอนฝึกงาน หรือฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ พอสรุปและแยกกล่าวเป็นเรื่องๆ ดังนี้คือ

3.1 การเตรียมประสบการณ์ก่อนออกฝึกสอน โดยทั่วไปนักศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับว่า ตนไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจเพื่อการฝึกสอนอย่างเพียงพอ ทั้งไม่ได้พยายามที่จะศึกษาและแสวงหาประสบการณ์เกี่ยวกับการเตรียมตัวให้มีความพร้อมก่อนออกฝึกสอนแต่อย่างใด ดังนั้นถึงแม้ว่านักศึกษาจะผ่านการปฐมนิเทศก่อนออกฝึกสอนซึ่งทางมหาวิทยาลัยจัดให้

ก็ยังรู้สึกว่าคุณมีความพร้อมน้อย หรือไม่พร้อม ตลอดจนรู้สึกกังวลใจต่อการฝึกสอนนับตั้งแต่ย่างก้าวเข้าไปในโรงเรียนฝึกสอน โดยที่อาจารย์นิเทศก์ทั่วไปเป็นผู้พาไปรายงานตัวต่อผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชา และอาจารย์พี่เลี้ยง ซึ่งทางโรงเรียนได้จัดเตรียมการไว้ตามลำดับ จึงเป็นภาระที่อาจารย์นิเทศก์ทั่วไปจากทางมหาวิทยาลัยร่วมกับอาจารย์พี่เลี้ยงของทางโรงเรียนเป็นผู้ให้การช่วยเหลือนักศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นปัญหาการปรับตัวนักศึกษาในด้านบุคลิกภาพ เช่นจะแต่งกายอย่างไรจึงจะเหมาะสม น้ำเสียง การพูด และท่าทาง จะเลียนแบบอาจารย์พี่เลี้ยง หรืออาจารย์ผู้สอนที่มหาวิทยาลัย ปัญหาด้านสุขภาพได้แก่ทั้งทางจิตและทางกาย นักศึกษาเป็นจำนวนไม่น้อยที่มีความรู้สึกหวาดหวั่นสะทกสะท้านต่อการฝึกสอน เพราะกลัวจะถูกนักเรียนลงโทษ หรือกลัวว่าคุณจะไม่สามารถคุมชั้นได้ บางคนก็ไม่มี的信心ว่าจะสามารถทำการสอนได้ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งพบว่ามีสาเหตุบางประการจากการได้รับทัศนคติที่ผิดๆ จากเพื่อนนักศึกษา หรือนักศึกษารุ่นพี่ที่ผ่านการฝึกสอนมาแล้ว นอกจากนี้ก็ยังมีปัญหาด้านวิชาการ ซึ่งนักศึกษารู้สึกว่าคุณมีความพร้อมน้อยจึงเกิดความไม่มั่นใจ และไม่แน่ใจว่าคุณจะสามารถผ่านการฝึกสอนได้หรือไม่ แต่นักศึกษาส่วนใหญ่ก็รู้จักช่วยตนเองโดยการทุ่มเทเวลาให้กับการฝึกสอนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเข้าพบและขอคำแนะนำทั้งจากอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยง จึงประสบความสำเร็จในการฝึกสอน อย่างไรก็ตามเท่าที่ปรากฏพบว่ามีนักศึกษาจำนวนน้อย หรือบางคน ที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ดี ทั้งมีความขี้เกียจ อาย หรือไม่กล้าที่จะปรึกษาหรือขอคำแนะนำใดๆ จากอาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์พี่เลี้ยง จึงเป็นปัญหาที่ยุ่ยยาก และกว่าจะจับจุดได้ถูกต้อง หรือมีการแก้ไขปัญหานี้ก็ล่วงเวลาการฝึกสอนไปหลายสัปดาห์ บางรายก็เกือบจะครบกำหนดการฝึกสอนด้วยซ้ำไป ดังนั้นหนทางแก้ไขในเรื่องนี้ก็ คือ ทางมหาวิทยาลัยควรจะได้มีแผนการ “เตรียมประสบการณ์ก่อนออกฝึกสอน” ให้กับนักศึกษา ซึ่งอาจจะทำได้เป็น 2 ทางดังนี้

3.1.1 มีการเก็บตัวหรือกำหนดระยะเวลาเตรียมตัวนักศึกษาก่อนออกทำการฝึกสอนฝึกงาน ระยะเวลาดังกล่าวนี้อาจใช้เวลาราว 1-2 สัปดาห์ โดยกำหนดเป็นโครงการและมีหมายกำหนดการที่แน่นอนให้นักศึกษาที่จะออกฝึกสอนมารายงานตัวและเข้าพบเพื่อขอคำแนะนำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมประสบการณ์ ตลอดจนวัสดุ ครุภัณฑ์ที่จำเป็นสำหรับการฝึกสอน รวมทั้งแนวความคิดบางประการจากอาจารย์ที่ปรึกษา หรืออาจารย์นิเทศก์ (ทั่วไป หรือวิชาเอก) จนเห็นว่านักศึกษามีความพร้อมแล้ว จึงดำเนินการปฐมนิเทศและส่งออกไปทำการฝึกสอน ณ โรงเรียนฝึกสอนต่อไป

3.1.2 มีการปฐมนิเทศและฝึกงาน (workshop) ก่อนออกฝึกสอน ระยะเวลาดังกล่าวนี้อาจใช้เวลาราว 5 วันหรือ 1 สัปดาห์

ในการจัดกิจกรรม หรือกระบวนการเตรียมประสบการณ์ให้แก่นักศึกษา ก่อนออกฝึกสอนทั้งสองกรณี นอกจากอาจารย์ที่ปรึกษาหรืออาจารย์นิเทศก์จะให้คำแนะนำ ชี้แจง รวมทั้งกำหนดงานการเตรียมตัวที่สำคัญซึ่งได้แก่การเตรียมตัวในเรื่องการทำโครงการสอนและบันทึกการสอน การศึกษาหลักสูตร คู่มือครู ประมวลการสอน ฯลฯ แล้ว ยังควรที่จะได้มีการฝึกทบทวนความรู้ความเข้าใจ และสมรรถภาพในการใช้เทคนิคการสอนบางเทคนิคที่สำคัญ รวมทั้งทักษะประกอบการสอนที่จำเป็น อนึ่งการจัดกิจกรรม ประกอบการเรียน หรือเกมส์ต่างๆ ถิ่นับว่าเป็นสิ่งที่ควรฝึกเพื่อให้นักศึกษาเข้าใจและมีทักษะอย่างเพียงพอที่จะนำไปใช้เพื่อให้การฝึกสอนของตนประสบซึ่งความสำเร็จหรือได้ผลดีด้วย

3.2 ปัญหาระหว่างฝึกสอน สรุปได้ดังนี้¹

3.2.1 พัฒนาการด้านการสอน ในระยะแรกๆ นิสิตพบปัญหาที่ตัดสินใจไม่มีใครถูก โดยเฉพาะการสอนวิชาประวัติศาสตร์ เพราะปรากฏว่า คำราชที่ค้นคว้ามักจะมีข้อเท็จจริงไม่ค่อยตรงกัน เช่น จำนวน วัน เดือน ปี เป็นต้น เรื่องนี้หลังจากที่ได้รับคำแนะนำให้พิจารณาผู้แต่งตำรา แหล่งผลิตตำรา หรือโทรศัพท์ถามไปตามแหล่งที่ควรเชื่อถือได้แล้ว จึงทำให้รู้สึกเบาใจ และมั่นใจในการสอนยิ่งขึ้น

นิสิตมีความเข้าใจในผิออยู่ประการหนึ่ง เกี่ยวกับการสอนวิชาสังคมศึกษา คือ การที่จะต้องสอนเกินกว่า 1 วิชา เห็นว่าเป็นภาระในการเตรียมการสอน ทำให้น่าเบื่อหน่าย และหนักเกินไป สู้สอนเพียงวิชาเดียวหลายๆ ห้องไม่ได้ (เรื่องนี้เป็นความเข้าใจผิออย่างยิ่ง เพราะสังคมศึกษานั้นไม่ได้หมายถึงการสอนหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม อย่างเดียว หากบางครั้งความสัมพันธ์ระหว่างวิชาย่อมจัดทำขึ้นได้ ทำให้ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ) ต่อมา นิสิตยอมรับว่าการฝึกสอนเพียงวิชาเดียวซ้ำๆ กันหลายชั่วโมง (บางคน 6 ชั่วโมง) กลับเป็นเรื่องน่าเบื่อยิ่งกว่า ใดๆ ไรก็ดี มีหลายคนที่ถูกกำหนดให้สอนวิชาสังคมศึกษา 3 วิชา และจะต้องสอนสายภาษาไทย หรือสายภาษาอังกฤษอีกสาขาหนึ่ง ซึ่งมีรายการสอนย่อยเป็นการสอนอ่าน, พูด, เขียน ก็ทำให้นิสิตมีงานเตรียมการสอนมากเท่ากับ 5-6 ครั้ง

¹ เพิ่มจิตร สิงหนัน, และ ก่องแก้ว เจริญอักษร, “ข้อคิดเห็นบางประการจากนิสิตฝึกสอนปี 2518 สาขาวิชาสังคมศึกษา” อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์ ดร. จุญญาสินี พุกกะมาน. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2519), หน้า 191-195

ต่อสัปดาห์ หรือเท่ากับต้องเตรียมบทเรียนเกือบทุกวัน หรือวันละ 1-2 วิชา (สำหรับความเห็นในเรื่องนี้ ผู้เขียนเห็นว่า นิสิตที่เลือกเรียนทางสังคมศึกษา มีความจำเป็นที่ควรจะได้ฝึกสอนวิชาในสาขาน้อยอย่างน้อย 2 วิชา)

การจัดกิจกรรมร่วมหลักสูตร นิสิตได้มีโอกาสช่วยจัดนิทรรศการของโรงเรียนพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ เกิดความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะทางโรงเรียนไม่มีใครได้บริการสิ่งเหล่านี้ให้นักเรียน

ปัญหาที่นิสิตพบแทบทุกแห่งหนก็คือ โรงเรียนกำหนดบทเรียนในวิชาต่างๆ ให้มากเกินไป เช่น กำหนดให้สอนภูมิศาสตร์ประมาณ 10 บท ต่อการฝึกสอน 10 สัปดาห์ จึงทำให้เข้าใจว่าการฝึกสอนนั้นเท่ากับการมาแบ่งเบาภาระของครูทางโรงเรียน ซึ่งบางสาเหตุ เป็นผลเนื่องมาจากการที่โรงเรียนขาดแคลนครูบ้าง ครูลาป่วยบ้าง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนบางแห่งขอให้นิสิตช่วยสอนพิเศษ โดยไม่นับเป็นชั่วโมงฝึกสอนอีกด้วย

สภาพโรงเรียนบางแห่งไม่พร้อมที่จะออกฝึกสอน เช่น ประสบปัญหา นักเรียนเกเร ตัดยาเสพติด ทำให้นิสิตเพิ่มความกังวลใจมากขึ้น ปัญหาอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น สิ่งแวดล้อมไม่ดี สภาพห้องเรียนไม่เหมาะสม ห้องอาหารสกปรก ห้องสมุดมีหนังสือไม่พอ การบริหารโรงเรียนไม่ดี ครูพี่เลี้ยงเอาเปรียบ สิ่งเหล่านี้ยิ่งทำให้นิสิตเกิดความท้อถอยต่อการสอนมากขึ้น

นิสิตส่วนใหญ่เล่าถึงค่าใช้จ่ายในการฝึกสอนว่า การฝึกสอนทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก เริ่มตั้งแต่การจัดหาเครื่องแต่งกายให้เหมาะสม การซื้อหนังสือแบบเรียน หลักสูตรและหนังสืออ่านประกอบ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ช่วยสอน ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปมาระหว่างคณะกับโรงเรียนเพื่อหยิบยืมหนังสือในห้องสมุด และสุดท้ายคือรายการจ่ายแจกของที่ระลึกแก่นักเรียนก่อนจากกัน สำหรับเรื่องนี้นิสิตไม่ได้เสนอแนะให้คณะช่วยเหลืออย่างใด เพียงแต่ฝากความหวังว่าหากคณะพิจารณายืดเวลาหยิบยืมหนังสือประเภท reserved สำหรับนิสิตฝึกสอนออกไปเกินกว่า 1 วัน เป็น 3 วัน จะเป็นการช่วยนิสิตประหยัดเวลาในการเดินทางไปมาได้มาก

นิสิตเห็นว่า อาจารย์นิเทศก์มีส่วนแก้ไขข้อบกพร่องของนิสิตได้มากกว่าคนอื่น และเห็นว่ากำลังใจจากอาจารย์นิเทศก์เป็นผลต่อการฝึกสอนอย่างยิ่ง บางคนยอมรับว่าระยะแรกๆ ไม่พอใจการตำหนิจากอาจารย์นิเทศก์เพราะไม่คุ้นเคยกัน บางคนเห็นว่าการได้รู้จักกับอาจารย์นิเทศก์มาบ้างเป็นผลดี ทำให้การปรึกษาแก้ไขเป็นไปราบรื่น (แต่สำหรับบางคน การรู้จักอาจารย์นิเทศก์มาก่อน กลับทำให้กลายเป็นคนโยเยได้เหมือนกัน)

สำหรับอาจารย์พี่เลี้ยง นิสิตส่วนใหญ่แสดงความเห็นเกี่ยวกับอาจารย์พี่เลี้ยงไว้มากมายนัยด้วยกัน ประมวลได้ดังนี้ คือระยะแรกๆ อาจารย์พี่เลี้ยงบางท่านค่อนข้างเฉยเมยเข้าดูการสอบเกือบทุกครั้ง แต่ไม่แนะนำอะไรเลย แม้การตรวจสอบบันทึกการสอนก็เพียงแต่เซ็นชื่ออย่างเดียว การส่งสมุดบันทึกให้ตรวจก่อนสอน หรือจะส่งภายหลังการสอนก็น่าจะมีค่าเท่ากัน ระยะหลังเมื่อพอคุ้นเคยกันบ้าง ก็ปรับตัวให้เคยชินกับสภาพเดิมได้ หรือขอร้องให้เปลี่ยนแปลง เช่นขอคุมชั้นเรียนตามลำพังได้บ้าง อาจารย์พี่เลี้ยงบางท่านดีเกินไป คือให้อิสระในการสอนมากเกินไป เช่น ไม่เคยเข้าดูการสอนเลย บันทึกการสอนก็ไม่ค่อยตรวจ ไม่ค่อยได้พบปะกันด้วย การปรึกษาหารือจึงไม่ได้ผลเช่นกันในรายเช่นนี้อาจารย์พี่เลี้ยงมักมีอายุมากแล้ว สำหรับอาจารย์พี่เลี้ยงบางรายที่มีอายุน้อย มีประสบการณ์น้อยจะไม่แสดงความเห็นใดๆ เช่นชื่อในบันทึกการสอนอย่างเดียว และเมื่อสอนแล้วจึงจะตำหนิภายหลัง อาจารย์พี่เลี้ยงบางโรงเรียนไม่ค่อยเอื้อเพื่อนิสิตที่ต่างสถาบันกับตน และบางท่านจัดให้นิสิตฝึกสอนชั่วโมงเช้าๆ และเย็นๆ

นิสิตเห็นว่าอาจารย์พี่เลี้ยงกับอาจารย์นิเทศก์น่าจะได้พบปะสนทนากันบ้าง เพื่อทราบความเคลื่อนไหวของนิสิตได้โดยตรง อาจารย์พี่เลี้ยงจะสามารถบอกเล่าความเป็นไปของนิสิตในโรงเรียนให้อาจารย์นิเทศก์ฟังได้

3.2.2 ความสัมพันธ์กับนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ไม่คุ้นกับวิธีสอนแบบที่นิสิตเรียนไปจากคณะครุศาสตร์ ในตอนแรกๆ นิสิตรู้สึกท้อใจ เช่น ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมแต่นักเรียนไม่มีใครร่วมมือ ตามก็ไม่ตอบ ไม่แสดงความคิดเห็น ต้องการจดแต่เนื้อหาอย่างเดียว เรื่องนี้นิสิตต้องใช้เวลาอยู่ประมาณ 3 สัปดาห์ นักเรียนจึงเข้าใจวิธีการเรียนการสอนขึ้นตามลำดับ ทำให้สอนสนุกและอยากสอนมากยิ่งขึ้น (โดยเฉพาะเวลาที่ไม่มีอาจารย์คนไหนคนใดมานั่งดูหลังห้อง) และในที่สุดนิสิตเองก็ยอมรับว่าวิธีการสอนเช่นนี้ได้ผล จนสิ้นสุดการสอนกลับมามากแล้ว ก็ทำให้เกิดความรู้สึกเสียตาย และส่วนใหญ่บอกว่ารู้สึกคิดถึงนักเรียน

เนื่องจากได้รับมอบหมายให้ต้องศึกษาเด็กเป็นรายกรณี ทำให้ต้องเอาใจใส่ต่อนักเรียนมากขึ้น นิสิตจึงพยายามศึกษาพฤติกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน นิสิตได้ใช้จิตวิทยาที่เรียนมาเป็นประโยชน์ในการศึกษาเด็กตอนนี่มาก นิสิตเห็นว่าการศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคลเป็นงานหนักเพิ่มขึ้นจากงานเตรียมการสอนและการทำบันทึกการสอน แต่ยอมรับว่าเป็นประโยชน์ต่ออาชีพครูมาก

นักเรียนเป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ชอบอาชีพครู นิสิตฝึกสอนส่วนใหญ่ได้ยืนยันข้อนี้ ครั้งแรกที่มาเรียนคณะครุศาสตร์และเริ่มฝึกสอนใหม่ๆ มีความรู้สึกว่าจะประกอบการอาชีพการเป็นครูไม่ได้ คิดว่าเป็นงานหนักและน่าเบื่อ แต่เมื่อได้ฝึกสอนไประยะหนึ่ง คู้กับโรงเรียนและนักเรียนดีแล้วจึงรู้สึกรัก และต้องการจะยึดอาชีพนี้ นักเรียนส่วนใหญ่เมื่อเข้าใจนิสิตฝึกสอนดีแล้ว ก็จะเป็นเด็กน่ารัก ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ที่สำคัญคือ นักเรียนต้องการคำแนะนำจากครู

นักเรียนชอบ “ลองภูมิ” ครูในระยะแรกๆ ทำให้นิสิตกังวลใจแต่พบว่าต่อมาเมื่อสามารถเข้าใจกันได้ดีแล้ว นักเรียนจะเปลี่ยนไปเป็นคนละคน ดูภายนอกจะพบว่า นักเรียนที่ไม่ค่อยเรียบร้อยนักนั้นไม่ควรไว้วางใจ แท้จริงแล้วจะมีความนับถือนิสิตฝึกสอนเช่นเดียวกับนักเรียนอื่นๆ เพราะนิสิตวางตัวเป็นกันเอง และเป็นທີ່ปรึกษาได้เสมอ สำหรับเรื่องความสนิทสนมกับนักเรียน นิสิตส่วนใหญ่แจ้งว่า โรงเรียนไม่ชอบให้นิสิตฝึกสอนให้ความเป็นกันเองกับนักเรียนมากนักเกรงจะเสียระเบียบภายหลัง บางโรงเรียนไม่ชอบให้นักเรียนเดินเข้าออกในห้องพักครูบ่อยๆ ซึ่งเป็นเพราะนักเรียนต้องการเข้าไปพบนิสิตฝึกสอน

3.2.3 ความคิดเห็นต่อการสอนวิชาสังคมศึกษา นิสิตได้เข้าใจต้องแก้ ตอนฝึกสอนนี้เองว่า การสอนสังคมศึกษายากกว่าวิชาอื่น หลากๆ คนแสดงความเห็นตรงกันเช่นว่า ต่อจากนี้จะเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนวิชาสังคมศึกษาของนิสิตบางคน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นความคิดวิจารณ์ที่สำคัญ สมควรหยิบยกมาแสดงไว้ ดังนี้

ครูสังคมศึกษาจะต้องเป็นคนทันสมัย โดยเฉพาะด้านความคิดความอ่าน มีความรู้รอบด้านและต้องทันต่อเหตุการณ์ ทางด้านอารมณ์ ครูจะต้องปรับสภาพอารมณ์ให้ผ่อนคลายอยู่เสมอ แม้ว่าเบื้องหลังของครูจะยุ่งเหยิง และสภาพตรงหน้า (นักเรียน) จะไร้ระเบียบไม่เช่นนั้นแล้วการเรียนการสอนของครูและนักเรียนจะด้อยคุณภาพลง ซึ่งหมายความว่า จะต้องเป็นเช่นนั้นเรื่อยไปด้วยความเคยชิน

อาชีพครูสามารถปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสมให้นักเรียนได้เป็นอย่างดี แต่ครูสังคมศึกษาก็ต้องใจกว้างเปิดโอกาสให้นักเรียนคิดพิจารณา และเลือกตัดสินใจด้วยเหตุผลของตนเอง ครูสังคมศึกษาทำได้แต่เพียงป้อนข้อมูลและรายละเอียดที่ถูกต้อง และต้องวางตนเป็นกลาง (โดยเฉพาะความคิดเห็นทางการเมือง) การทำเช่นนั้นมิใช่ของง่ายเลย เพราะครูย่อมตัดสินใจเลือกมาก่อนแล้ว และการปลูกฝังค่านิยมอีกที จะทำอย่างไรกันจึงจะดี

ครูสังคมศึกษาไม่ควรนำตัวเข้าไปยุ่งกับการเมือง แต่ควรมีความรู้และติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมือง จริงอยู่แม้การไม่สนับสนุนให้ครูเล่นการเมือง จะเป็นการปิดโอกาสไม่ให้ครูแสดงความเป็นผู้นำอย่างออกหน้า แต่งานครูเป็นงานสร้างผู้นำและผู้ตามอยู่แล้ว ซึ่งครูมีอิทธิพลและมีโอกาสอยู่เสมอ

ครูทุกคนไม่ว่าสอนวิชาใด ควรเป็นครูสังคมศึกษาที่ดีได้ด้วย เพราะการสอนสังคมศึกษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ จึงไม่จำกัดความรู้เฉพาะในตำราและการสอนก็ไม่จำเป็นต้องสอนในชั่วโมงเรียน ครูทั้งหลายมีส่วนช่วยในการสอนนักเรียนในทุกโอกาสและทุกที่ทุกทาง นับตั้งแต่การย่างก้าวของครู การพบปะเจรจา การแสดงความรู้สึก ความเห็น ฯลฯ ล้วนเป็นสิ่งที่นักเรียนจะลอกเลียนแบบได้

3.3 แนวความคิดของนักศึกษาภายหลังการฝึกสอน

ภายหลังที่เสร็จสิ้นการปฏิบัติงานฝึกสอนฝึกงานแล้ว นักศึกษาฝึกสอนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า “พวกเขาประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี” ทั้งนี้เพราะได้รับประสบการณ์ในชีวิตที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือความวิตกกังวลที่เคยมีก่อนการฝึกสอนจนถึงกับไม่แน่ใจว่าตนจะสามารถทำการฝึกสอนจนสำเร็จได้มลายสูญสิ้นไป และบังเกิดความภาคภูมิใจในสถานภาพใหม่ คือการเป็น “ครู” มีความมั่นใจในตนเองมากยิ่งขึ้น และรู้สึกบุญคุณของมหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นสถาบันฝึกอบรมวิทยากรหาความรู้ ตลอดจนประสบการณ์ในหลายรูปแบบโดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกสอนซึ่งเป็นโอกาสทองของการฝึกหัด “การเป็นครูจริง” ซึ่งจะต้องมีความสามารถพร้อมอย่างที่อาจารย์ในมหาวิทยาลัยสอนพวกเขาไปว่าจะต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อยที่สุด 3 ประการ คือ มีศาสตร์ดี คือ การมีความรู้ความสามารถดี, มีศิลป์การสอนดี คือมีความเชี่ยวชาญชำนาญชำนาญในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ นั่นก็คือ “สอนเก่ง”, และมีศีลธรรมจรรยาบรรณครูดี ซึ่งก็หมายถึงการที่มีความรักความศรัทธาและซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพครู ตลอดจนการขยันหมั่นเพียรมีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ และมีคุณธรรม นักศึกษาหลายคนให้ความเห็นว่าทำให้ซาบซึ้งถึงจิตใจและแก่นแท้ของ “ความเป็นครู” ว่าเป็นชีวิตที่ลำบาก อดทน ต้องเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อผู้อื่น สังคม และประเทศเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ก็เพื่องานในหน้าที่ ซึ่งเป็นงานแห่งชีวิตให้บรรลุเป้าหมาย และนี่ก็คือ “งานสร้างสรรค์พัฒนาคนที่มีคุณภาพให้แก่ประเทศชาติ” นั่นเอง และความเห็นประการสุดท้ายของนักศึกษาก็คือ “พวกเขาได้ตัดตัดสินใจที่จะเลือกประกอบอาชีพครูอาจารย์ในอนาคตอันใกล้ และพร้อมแล้วที่จะเสียสละบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติในฐานะ “ครูที่ดี” คนหนึ่ง

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกสอนฝึกงาน หรือฝึกประสบการณ์มีชีวิตประการสุดท้ายก็คือ ขอยืนยันในคุณค่า และความสำคัญ ของ “การฝึกสอนฝึกงาน” ในฐานะที่เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโครงการฝึกหัดครู โดยเป็นเครื่องมือทดสอบและถ่วงดุล “ความเป็นครูที่แท้จริงทั้งกายและวิญญาณ” ในตัวนิสิตนักศึกษา ศึกษาศาสตร หรือครุศาสตร์ อย่างที่ไม่สามารถจะหากิจกรรมอื่นใดมาทดแทนได้ สมดังคำกล่าวของศาสตราจารย์อ่ำไพ สุจริตกุล อดีตคณบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของการฝึกสอนฝึกงานว่า “เป็นกิจกรรมสำคัญของผู้เรียนวิชาครู การฝึกคนให้เป็นครู ถ้าไม่ให้เราฝึกสอน ทดลองทำสอบหรือซ้อมสอนมาก่อน ก็ยากที่จะคาดหวังว่าเมื่อเขาออกไปปฏิบัติงาน เขาจะเป็นครูที่สามารถ มีบุคลิกดี สอนเก่ง แก้ปัญหาได้ฉับไวหรือไม่เพียงใด ดังนั้นถึงแม้ในปัจจุบันจะมีความก้าวหน้าทางนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีทางการศึกษา มีเครื่องมือ สื่อการสอนและอุปกรณ์ต่างๆ มากมายเพียงใด คณะครุศาสตร์ก็ยังเห็นว่าไม่อาจใช้แทนการฝึกสอนและฝึกงานของนิสิตได้โดยสิ้นเชิง”

กิจกรรม

1. ให้นักศึกษาทำการศึกษาปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ หรือการฝึกสอนประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา โดยแบ่งกลุ่มๆ ละ 5 คน (โดยประมาณ) จะใช้เทคนิควิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ดังนี้
 - 1.1 โดยการสัมภาษณ์ (บันทึกเทป/จดคำสัมภาษณ์) อาจารย์ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนต่างๆ
 - 1.2 โดยการสัมภาษณ์นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย
 - 1.3 โดยการสัมภาษณ์นักประวัติศาสตร์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่นอาจารย์พิเศษ ผู้ร่างหลักสูตร และฝ่ายบริหาร ฯลฯ
 - 1.4 โดยการใช้แบบสอบถาม
- เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หรือจากแบบสอบถามแล้วให้นักศึกษาทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยละเอียดเพื่อสรุปปัญหา แนวความคิด และวิธีการแก้ไข สำหรับการรายงานหน้าชั้นและจัดทำเป็นรายงานต่อไป

2. ให้นักศึกษาศึกษาปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์จากรายงาน และเอกสารวิจัยเพื่อเปรียบเทียบแนวโน้มของปัญหา แนวความคิด และวิธีการแก้ไขกับข้อมูลที่นักศึกษาได้ทำการศึกษาตามข้อ 1 (รายงานและเอกสารวิจัยอาจติดต่อขอยืมจากอาจารย์ผู้สอน และห้องสมุดทั่วไป)